

העזרה מהסוגיא

קידושין יד. - כ:

פרשת כי תבא ה'תשפ"ג

דף יד

◆ דיני יבמה:

- המקור שיבמה נקנית ליבם בביאה - דכתיב 'יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה'.
- המקור שיבמה יוצאת מהיבם בחליצה - דכתיב 'ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל' ודורשים כיון שחלץ בה נעל הותרה לכל ישראל.
- המקור שיבמה יוצאת מהיבם במיתת היבם - ק"ו מאשה שהבא עליה חייב חנוך ויוצאת במיתת הבעל, וא"כ יבמה שהבא עליה חייב מלקות ודאי שיוצאת במיתת היבם².

◆ דיני עבדים:

- עבד עברי ואמה העבריה:
  - קניית העבד לאדון - בכסף או בשטר².
  - יציאת העבד מהאדון - לאחר שש שנים או ביובל או בגירעון כסף, ואמה העבריה יוצאת גם בסימנים².

⊕ הערות ⊕

- א הגמ' מבארת שלא דורשים היקש בין יבמה לאשה כמו שאשה נקנית בכסף ובשטר כך יבמה תקנה בכסף ובשטר, דכתיב 'ויבמה' ודורשים ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים בה.
- ב הגמ' מבארת שלא דורשים ק"ו שאשת איש תצא בחליצה כמו יבמה, דכתיב 'ספר כריתות' ודורשים 'ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה', וכן לא דורשים ק"ו שיבמה תצא בגט כמו אשת איש, דכתיב 'בית חלוץ הנעל' ודורשים 'נעל אין מידי אחרינא לא'.
- ג הגמ' מבארת שהמקור שאמה העבריה נקנית בכסף דכתיב 'ההפדה' ודורשים דין גרעון כסף וכן דורשים שנקנית בכסף משום שאם לא נקנית בכסף לא שייך לעשות גרעון כסף, והמקור שעבד עברי שמכר את עצמו לעכו"ם נקנה בכסף דכתיב 'מכסף מקנתו', והמקור שעבד עברי שמכרוהו בית דין נקנה בכסף דכתיב 'העברי או העבריה' ודורשים היקש כמו שאמה העבריה נקנית בכסף כך עבד עברי נקנה בכסף, והמקור שעבד עברי שמכר את עצמו לישראל נקנה בכסף הוא מגזירה שווה 'שכיר שכיר' ממכרוהו בית דין, או מ'וכי תשיג' ודורשים מהאות 'ו' היקש בין מוכר עצמו לישראל למוכר עצמו לעכו"ם.
- ד הגמ' [טז א] מבארת שהמקור שעבד יוצא מהאדון לאחר שש שנים דכתיב 'שש שנים יעבוד ובשביעית יצא', והמקור שעבד יוצא ביובל דכתיב 'עד שנת היובל יעבוד עמך', והמקור שעבד יוצא בגירעון כסף דכתיב 'ההפדה' מלמד שמגרת פדיונה ויוצאה (הגמ' [שם] מוסיפה שגירעון כסף הוא בין בכסף ובין בשווה כסף

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

• נרצע:

- קניית העבד לאדון - ברציעה.
- יציאת העבד מהאדון - כשהגיע יובל או כשהאדון מת.

◆ דיני מכרוהו בית דין ומוכר עצמו:

- מכרוהו בית דין - א. נמכר לשש שנים ואינו נמכר ליותר משש שנים. ב. נרצע. ג. רבו צריך להעניק לו. ד. רבו יכול למסור לו שפחה כנענית.
- מוכר עצמו:
  - לת"ק - א. נמכר לשש שנים או ליותר משש שנים. ב. אינו נרצע. ג. רבו לא צריך להעניק לו. ד. רבו לא יכול למסור לו שפחה כנענית.
  - לרבי אליעזר - דינו כדין מכרוהו בית דין.

דף טו

- ◆ דין רציעה באמה העבריה - אמה העבריה אינה נרצעת דכתיב 'ורצע אדוניו את אזנו' ודורשים ולא אמה, או מהפסוק 'ואם אמר יאמר העבד' ודורשים ולא אמה.
- ◆ דין נתינת הענקה לבעל חוב של העבד - הענקה אינה ניתנת לבעל חוב של העבד, או משום שאין 'שיעבודא דרבי נתן', או דכתיב 'הענק תעניק לו' ודורשים ולא לבעל חובו.
- ◆ מסירת שפחה כנענית לעבד בעל כרחו - האדון יכול למסור לעבד שפחה כנענית בעל כרחו של העבד, דכתיב 'אם אדוניו יתן לו אשה' ודורשים בעל כרחו, או דכתיב 'כי משנה שכר שכיר עבדך' ודורשים שעבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה משום שרבו מוסר לו שפחה כנענית.
- ◆ המקור שעבד יוצא ביובל - במוכר עצמו דכתיב 'עד שנת היובל יעבוד עמך', במכרוהו ב"ד דכתיב 'ושב אל משפחתו', בנרצע דכתיב 'ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו'.
- ◆ האם נמכר לעכו"ם יוצא בשש - לרבנן כן, לרבי לא דכתיב 'ואם לא יגאל באלה' ודורשים באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש.
- ◆ דיני גאולת קרובים וגאולת אחרים:

- נמכר לישראל - לא יוצא מהאדון בגאולת קרובים או בגאולת אחרים.
- נמכר לעכו"ם - יוצא מהאדון בגאולת קרובים או בגאולת אחרים, אמנם נחלקו התנאים האם יוצא לחירות או שמשמעבד

☞ הערות ☞

דכתיב 'ישיב' (רבות שווה כסף ככסף). הגמ' [ד א] מבארת שהמקור שאמה העבריה יוצאת בסימנים דכתיב 'ויצאה חנם אין כסף' ודורשים 'אין כסף' אלו ימי נערות.

ה הגמ' בהו"א מבארת שהטעם של ת"ק שלא דורשים גזירה שווה 'שכיר שכיר' בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין, אמנם הגמ' דוחה שת"ק סובר שדורשים 'שכיר שכיר' אלא שבדינים אלו נאמר מיעוט מיוחד, שלענין מכירה יותר משש שנים כתוב 'ועבדך שש שנים' ודורשים ולא מוכר עצמו, ולענין נרצע כתוב 'ורצע את אזנו' ודורשים ולא מוכר עצמו, ולענין הענקה כתוב 'ענק תעניק לו' ודורשים ולא למוכר עצמו, ולענין מסירת שפחה כנענית כתוב 'אם אדוניו יתן לו אשה' ודורשים ולא מוכר עצמו.

ו הגמ' מבארת שלפי רבי אליעזר המקור שאמה העבריה אינה נרצעת הוא מהפסוק 'ורצע אדוניו את אזנו', ולפי ת"ק לפי דחיית הגמ' פסוק זה נצרך למעט מוכר עצמו (וכפי שהובא בהערה קודמת) ולכן דורשים זאת מהפסוק 'ואם אמר יאמר העבד'.

ז הגמ' מבארת שלפי רבי אליעזר הענקה אינה ניתנת לבעל חוב של העבד ולמרות שבכל התורה יש דין 'שיעבודא דרבי נתן' מ"מ בהענקה כתוב 'לו' ודורשים ולא לבעל חובו, ולפי ת"ק לפי דחיית הגמ' פסוק זה נצרך למעט מוכר עצמו (וכפי שהובא לעיל הערה ה) ולכן הסיבה שהענקה אינה ניתנת לבעל חוב משום שסובר שאין דין 'שיעבודא דרבי נתן'.

תוס' בתירוץ הראשון סוברים שלפי ת"ק לפי דחיית הגמ' אין דין 'שיעבודא דרבי נתן' בין בשכירות ובין בהלוואה, אמנם תוס' בתירוץ השני סוברים שלמרות שבשכירות אין דין 'שיעבודא דרבי נתן' בגלל שטרח מ"מ בהלוואה יש 'שיעבודא דרבי נתן' בגלל שלא טרח.

ח הגמ' מבארת שלפי רבי אליעזר המקור שהאדון יכול למסור לעבד שפחה כנענית בעל כרחו של העבד הוא מהפסוק 'אם אדוניו יתן לו אשה' ודורשים בעל כרחו, אבל לפי ת"ק לפי דחיית הגמ' פסוק זה נצרך למעט מוכר עצמו (וכפי שהובא לעיל הערה ה) ולכן המקור לכך הוא מהפסוק 'כי משנה שכר שכיר עבדך'.

לפודה וכדלהלן:

- לרבי - בין גאולת קרובים ובין גאולת אחרים יוצא לחירות.
- לרבי יוסי הגלילי - בגאולת קרובים יוצא לחירות, בגאולת אחרים משתעבד לפודה.
- לרבי עקיבא - בגאולת קרובים משתעבד לפודה, בגאולת אחרים יוצא לחירות^ט.

דף טז

◆ **דיני שטר של קניית עבד** - לרב הונא האדון כותב את השטר, לרב חסדא האב כותב את השטר^י.

◆ **דיני יציאת עבד:**

- מחילה - לא יוצא לחירות משום ש'גופו קנוי'.
- שטר שחרור - יוצא לחירות^א.
- הפקר - יוצא לחירות.
- מיתת האדון - לא יוצא לחירות^ב.

◆ **דיני הענקה:**

- באיזה אופן מעניקים:
  - באופן שהעבד או אמה העבריה או נרצע יצאו בשש שנים או ביובל או במיתת האדון או בסימנים - מעניקים.
  - בורח - לא מעניקים דכתיב 'וכי תשלחנו חפשי מעמך' ודורשים למעט בורח ש'אין שילוחו מעמך'^ג.
  - יוצא בגרעון כסף - לת"ק לא מעניקים משום שנחשב ש'אין שילוחו מעמך', לרבי שמעון מעניקים משום שנחשב 'שילוחו מעמך'.
- למי שייך הענקה - הענקה של עבד עברי לעצמו. הענקה של אמה העבריה לאביה, ובאופן שהאב מת הענקה לעצמה ולא לאחיה משום ש'אין אדם מוריש זכות בתו לבנו'^ד.

⊕ הערות ⊕

ט הגמ' מבארת שהמקור שנמכר לעכו"ם יוצא מהאדון בגאולת קרובים דכתיב 'או דדו או בן דדו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו', והמקור שנמכר לעכו"ם יוצא בגאולת אחרים דכתיב 'או השיגה ידו ונגאל' ודורשים מהיתור 'ונגאל' לרבות גאולת אחרים.

הגמ' מבארת שנחלקו התנאים מה דורשים מהפסוק 'ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו': לרבי ממעטים שנמכר לעכו"ם אינו יוצא בשש (וכפי שהובא לעיל בסמוך), ולפי"ז בין בגאולת עצמו ובין בגאולת אחרים העבד יוצא לחירות. לרבי יוסי הגלילי הכוונה 'באלה' לקרובים, וכוונת הפסוק למעט שאם לא נפדה על ידי הקרובים אלא ידי אחרים אינו יוצא לחירות אלא משתעבד לפודה עד היובל, ומסתבר לדרוש כך כדי שלא ימנעו אחרים לפדות את העבד. לרבי עקיבא הכוונה 'באלה' לאחרים, וכוונת הפסוק למעט שאם לא נפדה על ידי אחרים אלא על ידי הקרובים אינו יוצא לחירות אלא משתעבד לפודה עד היובל, ומסתבר לדרוש כך כדי שהעבד לא ימכור את עצמו ויסמוך על קרוביו שיגאלו אותו.

י הגמ' מבארת שהטעם של רב הונא שהאדון כותב את השטר, משום שהמקור שעבד נקנה בשטר הוא מהפסוק 'אם אחרת יקח לו' ודורשים היקש בין אמה לאשה כמו שאשה נקנית בשטר כך אמה נקנית בשטר, וכן לומדים שכמו ששטר קידושין הבעל שהוא הקונה כותב את השטר כך בשטר קניית עבד האדון שהוא הקונה כותב את השטר.

הגמ' מבארת שהטעם של רב חסדא שהאב כותב את השטר, משום שהמקור שעבד נקנה בשטר הוא מהפסוק 'לא תצא כצאת העבדים' ודורשים אבל נקנית היא בקנין עבדים שהוא שטר, וכן לומדים שכמו ששטר קניית עבד המוכר כותב את השטר כך בשטר קניית עבד האב שהוא המוכר כותב את השטר.

יא רש"י מבאר שהמקור שעבד יוצא בשטר שחרור משום שלא גרע מעבד כנעני שיוצא בשטר שחרור.

יב הגמ' מביאה שריש לריש סובר שאמה העבריה יוצאת לחירות במיתת האדון משום שלומדים ק"ו מסימנים והגמ' דוחה את דבריו.

יג הגמ' מבארת שהכוונה 'בורח' הוא באופן שברח ולאחר מכן הגיע היובל, אבל באופן שברח ועדיין לא הגיע היובל צריך לחזור ולהשלים את שש השנים של העבדות.

יד תוס' מבארים שהמקור שהזכות שיש לאב במעשה ידיים של בתו קטנה אינו מוריש לבניו דכתיב 'והתנחלתם אותם לבניכם אחרים' ודורשים אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, והמקור שהזכות שיש לאב במעשה ידיים של בתו נערה אינו מוריש לבניו הוא מסברא, שהרי המקור שהאב זכאי במעשה ידיים של בתו נערה הוא מהפסוק 'כי ימכור איש את בתו לאמה' הוקש בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה, ולכן מסתבר שכמו שאין אדם מוריש את האמה לבניו כך אין אדם מוריש את המעשה ידיים של בתו לבניו.

◆ דיני עבד שחלה:

- באופן שלא עובד בימי החולי:
  - באופן שחלה שלש שנים - לא צריך להשלים.^{טו}
  - באופן שחלה יותר משלש שנים - צריך להשלים.
- באופן שעובד בימי החולי בעבודה קלה (כגון תפירה) - אפילו באופן שחלה כל השש שנים לא צריך להשלים.

◆ דיני הענקה:

- שיעור הענקה:
  - לרבי מאיר - חמש עשרה סלעים.^{טז}
  - לרבי יהודה - שלשים סלעים.^{יז}
  - לרבי שמעון - חמישים סלעים.^{יח}
- אלו דברים מעניקים - כל דבר שיש בו ברכה.^{יט}
- מתי מעניקים - לת"ק בין באופן שהיה ברכה הבית ובין באופן שלא היה ברכה בבית, לרבי אליעזר בן יעקב באופן שהיה ברכה בבית אבל באופן שלא היה ברכה בבית לא מעניקים.^כ

◆ דיני עבד באופן שמת האדון:

- עבד עברי הנמכר לישראל - באופן שיש בן עובד את הבעלים, באופן שאין בן יוצא לחירות.^{כא}

✽ הערות ✽

טו תוס' בתירוחן הראשון מבארים שהסיבה שבאופן שחלה שלש שנים לא צריך להשלים משום ש'עבד עברי גופו קנוי' ולא מוטל עליו לעשות מלאכה יותר מיכלתו, ותוס' בתירוחן השני מבארים שהמקור לכך הוא מהפסוק 'כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים' ולומדים שזמן העבודה של עבד הוא שלש שנים ולכן באופן שהעבד עבד שלש שנים לא צריך להשלים.

טז תוס' מבארים שהדין שעבד שחלה שלש שנים לא צריך להשלים נאמר רק בעבד אבל בשכיר אפילו באופן שחלה חצי מימי השכירות צריך להשלים, משום שלפי התירוחן הראשון דין זה נאמר רק בעבד ש'גופו קנוי' לאדונו ולא בשכיר ש'אין גופו קנוי', ולפי התירוחן השני דין זה נאמר רק בעבד שנאמר בו הפסוק 'כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים' ולא בשכיר שלא נאמר בו פסוק זה.

טז הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר ששיעור הענקה הוא חמש עשרה סלעים הוא מגזירה שווה 'ריקם ריקם' מבכור כמו שבכור הוא חמש סלעים כך הענקה היא חמש סלעים, וכתוב 'מצאנך ומגרנך ומיקבך' ודורשים שצריך שיעור של חמש סלעים מכל מין ומין שהוא חמש עשרה סלעים (הגמ' מבארת שהאדון לא חייב להעניק דווקא חמש סלעים מכל מין ומין אלא יכול להוסיף ממין אחד ולגרע ממין אחד משום שכוונת הדרשה שיתן משלשת המינים חמש עשרה סלעים).

יז הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהודה ששיעור הענקה הוא שלשים סלעים הוא מגזירה שווה 'נתינה נתינה' משור שהרג עבד שצריך לשלם שלשים סלעים.

יח הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון ששיעור הענקה הוא חמישים סלעים הוא מגזירה שווה 'מיכה מיכה' מערכין וכיון שכתוב 'אשר ברכך ה' אלווקיך' לומדים מהערך הגדול בערכין שהוא חמישים סלעים.

יט הגמ' מביאה שנחלקו התנאים האם אפשר להעניק פרדות: לרבי שמעון אפשר להעניק שיש בהם ברכה שמשביחים בגופם, לרבי אליעזר בן יעקב אי אפשר להעניק שאין בהם ברכה שאינם פרים ורבים. וכן נחלקו התנאים האם אפשר להעניק כספים: לרבי שמעון אי אפשר להעניק שאין בהם ברכה שאינם מתרבים, ולרבי אליעזר בן יעקב אפשר להעניק שיש בהם ברכה על ידי עשיית עסקים (תוס' מביאים גירסא אחרת בגמ' שלפיה רבי אליעזר בן יעקב מודה שאי אפשר להעניק כספים שאין בהם ברכה שאינם מתרבים).

הגמ' מבארת שהמקור שמעניקים רק מדברים שיש בהם ברכה הוא מ'כלל ופרט וכלל' שכתוב 'הענק תעניק לו' כלל 'מצאנך ומגרנך ומיקבך' פרט 'אשר ברכך' כלל ולכן מרבים דברים שהם כעין הפרט שיש בהם ברכה, ובדברי הגמ' מבואר שהיה אפשר לדרוש כלל ופרט וכלל גם אם לא היה כתוב 'יקבך' והסיבה שכתוב יקבך: לרש"י לרבי אליעזר בן יעקב למעט פרדות ולרבי שמעון למעט כספים, ולתוס' לרבי אליעזר בן יעקב לרבות כספים ולרבי שמעון לרבות פרדות.

כ הגמ' מבארת שהטעם של רבי אליעזר בן יעקב שמעניקים רק באופן שהיה ברכה בבית דכתיב 'אשר ברכך ה' אלווקיך', אמנם ת"ק סובר שדורשים 'הענק תעניק' שאפילו באופן שלא היה ברכה בבית מעניקים.

כא הגמ' מבארת שהמקור שבאופן שיש בן עובד את הבעלים דכתיב 'שש שנים יעבוד', והמקור שבאופן שאין בן העבד יוצא לחירות דכתיב 'ועבדך שש שנים' ודורשים ולא לירש.

הגמ' מוסיפה שהסיבה שמרבים מהפסוק 'שש שנים יעבוד' שבאופן שיש בן העבד לא יוצא לחירות ולא מרבים שבאופן שיש אח העבד לא יוצא לחירות, משום שעדיף לרבות את הבעלים תחת אביו לענין יעוד.

- עבד עברי הנמכר לעכו"ם ונרצע ואמה העבריה - יוצאים לחירות^{כב}.

◆ דיני ירושה בגוי:

- האם גוי יורש את אביו הגוי - כן^{כג}.
- האם גר יורש את אביו הגוי - מדאורייתא לא, מדרבנן כן כדי שלא יחזור לסורו.
- האם גוי יורש את אביו הגר - לא.
- האם גר יורש את אביו הגר - לא^{כד}.

דף יח

◆ דיני אמה העבריה לאחר יעוד - נחשבת כאשה רגילה ויוצאת בגט או במיתת הבעל.

◆ דיני מכירת עבד בגניבתו:

- 'גניבה אחת':
  - גניבו חמש מאות ושווה אלף - אינו נמכר דכתיב 'ונמכר בגניבתו' ודורשים ונמכר כולו ולא חציו.
  - גניבו אלף ושווה חמש מאות:
    - לרבנן - נמכר וחוזר ונמכר.
    - לרבי אליעזר - אינו נמכר כלל משום שדורשים 'ונמכר בגניבתו' ולא בחצי גניבתו.
    - לברייתא לפי אביי ורבא (לדעת רש"י) - נמכר פעם אחת.
- 'שתי גניבות':
  - לרש"י - נמכר על הגניבה הראשונה פעם אחת וחוזר ונמכר עבור הגניבה השנייה פעם אחת.
  - לתוס' - נמכר על הגניבה הראשונה ולא נמכר על הגניבה השנייה.
- ההגדרה 'גניבה אחת' ו'שתי גניבות' - לאביי כפשוטו. לרבי 'גניבה אחת' הכוונה העמדה בדין אחת (בין על גניבה אחת ובין על שתי גניבות), ו'שתי גניבות' הכוונה שתי העמדות בדין.

◆ זכות האב למכור את בתו ולקדש את בתו:

- אישות אחר אישות (אב שקידש את בתו ויצאה מהבעל האם יכול לחזור ולקדשה) - האב זכאי.
- אישות אחר שפחות (אב שמכר את בתו ויצאה מהאדון האם יכול לחזור ולקדשה) - האב זכאי.
- שפחות אחר שפחות (אב שמכר את בתו ויצאה מהאדון האם יכול לחזור ולמוכרה) או שפחות אחר אישות (אב שקידש את בתו ויצאה מהבעל האם יכול לחזור ולמוכרה) - נחלקו התנאים האם האב זכאי או שאין האב זכאי^{כה}.

☞ הערות ☞

כב הגמ' מבארת שהמקור שעבד עברי הנמכר לעכו"ם ומת האדון יוצא לחירות דכתיב 'חשב עם קונהו' ודורשים ולא עם יורשי קונהו, והמקור שנרצע שמת האדון יוצא לחירות דכתיב 'ועבדו לעולם' ודורשים ולא את היוורש, והמקור שאמה העבריה שמת האדון יוצאת לחירות דכתיב 'ואף לאמתך תעשה כן' הקישה הכתוב לנרצע כמו שנרצע שמת האדון יוצא לחירות כך אמה העבריה שמת האדון יוצאת לחירות.

כג הגמ' מבארת שהמקור שגוי יורש את אביו הגוי: לרבי דכתיב 'וחשב עם קונהו' ודורשים ולא עם יורשי קונהו, ומשמע שרק לענין עבד הגוי לא יורש את אביו אבל בשאר דברים גוי יורש את אביו הגוי. לרבי חייא בר אבין דכתיב 'כי לבני לוט נתתי את ער ירושה'.

כד רש"י מבאר שאדם לווה מגר שיש לו בן ש'הורתו ולידתו שלא בקדושה' לא צריך להחזיר את ההלוואה משום שגר לא יורש את אביו הגר, אבל באופן שאדם לווה מגר שיש לו בן ש'הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה' רוח חכמים נוחה' אם יחזיר את ההלוואה לבנו משום שבן זה דומה לישראל כיון שנולד בקדושה (ותוס' מבארים שלדעת רש"י דין זה נאמר רק בהלוואה שעשה לו טובה אבל בפקדון שלא עשה לו טובה לא צריך להחזיר לבנו). אמנם תוס' סוברים להיפך שבאופן שיש לו בן ש'הורתו ולידתו שלא בקדושה' רוח חכמים נוחה' שיחזיר את ההלוואה, אבל באופן שיש לו בן ש'הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה' אין רוח חכמים נוחה' שיחזיר את ההלוואה משום שיש חשש שאנשים יחשבו שבן זה נחשב לבן גם לענין יבום.

כה הגמ' מבארת שנחלקו התנאים בביאור הפסוק 'לעם נכרי לא ימשול למכרה בגדו בה': האם דורשים מפסוק זה שלאחר שהאב מכר את בתו ויצאה מהאדון לא יכול לחזור ולמוכרה והלשון 'בגדו' הוא בגידה של מכירה לשפחות (רבי אליעזר לדעת רש"י ורבי עקיבא לדעת תוס'), או שדורשים שלאחר שהאב קידש

◆ **אב שמכר את בתו לאמה האם פודים אותה ב'על כרחו של אב':**

- לפי המ"ד שהאב לא יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות' - בית דין כופין אותו לפדות ב'על כרחו של אב' משום 'פגם משפחה'^י.
  - לפי המ"ד שהאב יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות' - בית דין לא כופין אותו לפדות ב'על כרחו של אב' משום שיש חשש שיחזור וימכור אותה לאחר מכן^י.
- ◆ **דין יעוד - הגמ' מסתפקת האם יעוד עושה אירוסין או נישואין.**

דף יט

- ◆ **דין יעוד לבן שהוא קטן - לא חל היעוד.**
  - ◆ **דין יבום באופן שהיבם הוא קטן בן תשע - לרש"י היבום חל מדאורייתא, לתוס' היבום חל מדרבנן^כ.**
- ◆ **דיני יעוד:**

- דין יעוד בסוף שש באופן שלא נשאר זמן שהוא שווה פרוטה:
  - לרבנן - אפשר לייעד משום ש'מעוה הראשונות לקידושין נתנו'.
  - לרבי יוסי בר יהודה:
  - לאביו בריה דרב אבהו - אי אפשר לייעד משום ש'מעוה הראשונות לאו לקידושין נתנו^כ.
  - לרב נחמן בר יצחק - אי אפשר לייעד ולמרות ש'מעוה הראשונות לקידושין נתנו' מ"מ דורשים 'יעדה והפדה' שאפשר לייעד רק באופן שאפשר לפדות כלומר שנשאר שווה פרוטה.
- דין יעוד באופן שבא אדם אחר וקדש את האמה לפני היעוד:
  - לרבנן - מקודשת לאדון משום ש'מעוה הראשונות לקידושין נתנו' ונחשב שקדשה בשעת המכירה אם ירצה לאחר מכן לייעד.
  - לרבי יוסי בר יהודה:
  - לאביו בריה דרב אבהו - מקודשת לאדם אחר כיון ש'מעוה הראשונות לאו לקידושין נתנו'.

⊕ **הערות** ⊕

את בתו ויצאה מהבעל לא יכול למכרה והלשון 'בבגדו' הוא 'פריסת טלית' (רבי עקיבא לדעת רש"י ורבי אליעזר לדעת התוס'), או שדורשים את שתי הדרשות (רבי שמעון).

הגמ' מבארת שהטעם של רבי אליעזר שיש אם למסורת' (לרש"י 'בבגדו' הכוונה שפחות לתוס' 'בבגדו' הכוונה 'פריסת טלית'), והטעם של רבי עקיבא שיש אם למקרא' (לרש"י 'בבגדו' הכוונה 'פריסת טלית' לתוס' 'בבגדו' הכוונה 'שפחות'), והטעם של רבי שמעון שיש אם למקרא' וכן 'יש אם למסורת' ולכן דורשים את שתי הדרשות.

הגמ' דנה באופן שהאב מכר את בתו לאמה והאדון ייעד האם האב זכאי לאחר מכן לחזור ולמכור את בתו לאמה לפי המ"ד שהאב לא יכול למכור את בתו לשפחות אחר אישות, ובדברי הגמ' מבואר שלפי המ"ד ש'מעוה הראשונות לקידושין נתנו' האב לא יכול למכור את בתו לאמה כיון שנחשב שהאב קידש את בתו, ולפי המ"ד ש'מעוה הראשונות לאו לקידושין נתנו' לא נחשב שהאב קידש את הבת אלא נחשב שהבת קידשה את עצמה, ואפשר לומר שהדין שהתורה חידשה שהאב לא יכול למכור את בתו לשפחות אחר אישות' שהוא חידוש נאמר רק באופן שהאב קידש את הבת ולא באופן שהבת קידשה את עצמה כיון שאין לך בו אלא חידושו', ומימלא האב זכאי למכרה.

כו רש"י מבאר שהכוונה פדיה ב'על כרחו של אב' הוא שבאופן שיש לאב נכסים כופין את האב לפדות את בתו, אמנם תוס' מבארים שהכוונה שהקרובים יכולים לפדות למרות שהאב לא רוצה שיפדו כדי שלא יתחייב במזונותיה.

כז בדברי הגמ' מבואר שלכו"ע אדם שמכר את עצמו לעבד עברי בית דין לא כופין אותו לפדות את עצמו משום שיכול לחזור ולמכור את עצמו בעבד.

כח נחלקו רש"י ותוס' בביאור הדרשה 'איש אשר ינאף את אשת איש' ודורשים פרט לאשת קטן כלומר יבם בן תשע שבא על יבמתו: לרש"י כוונת הפסוק שלמרות שחל היבום מדאורייתא מ"מ אדם שבא על אשה זו לא חייב מיתה, ולתוס' כוונת הפסוק שהיבום לא חל מדאורייתא.

כט הגמ' מבארת שלפי אביו בריה דרב אבהו ש'מעוה הראשונות לאו לקידושין נתנו' אפשר ללמוד שאדם יכול לומר לבתו 'צאי וקבלי קידושין', שהרי גם ביעוד האב אומר לבתו שתקבל את קידושי היעוד מהאדון (תוס' מוכיחים מדין זה שקטן יכול לזכות לעצמו מדאורייתא באופן ש'דעת אחרת מקנה אותו'). וכן אפשר ללמוד מדין זה שאדם אשה בהנאה של מחילת המלוה ויש על המלוה משכון שחלים הקידושין ולא אומרים שהאשה לא סומכת דעתה כיון שלא מחזיר לה את המשכון, שהרי גם ביעוד האדון מקדש את האמה על ידי מחילת החוב של העבדות והקידושין לא חלים מחמת החזרת המשכון.

- לרב נחמן בר יצחק - מקודשת לאדם אחר משום ש'מעוות הראשונות לקידושין נתנו' ונחשב שקדשה משעת המכירה בקידושין **לאחר שלשים יום** בזמן שירצה לייעד.
- האם צריך את דעת האמה ביעוד:
  - לאביי בריה דרב אבהו:
  - למ"ד 'מעוות הראשונות לאו לקידושין נתנו' - צריך את דעת האמה.
  - למ"ד 'מעוות הראשונות לקידושין נתנו' - לא צריך את דעת האמה.
- לרב נחמן בר יצחק - לכו"ע 'מעוות הראשונות לקידושין נתנו' ומ"מ צריך את דעת האמה דכתיב 'אשר לו יעדה' ודורשים מלשון 'דעת'.
- ◆ **המוכר את בתו בתנאי שלא יוכל האדון לייעד** - לרבנן לא חל התנאי משום שנחשב 'מתנה על מה שכתוב בתורה' בדבר של 'איסור' שאין תנאו קיים, לרבי מאיר תנאו קיים דכתיב 'לאמה' ודורשים שהאב יכול למכור את בתו לאמה בלבד.
- ◆ **האם אפשר למכור אמה העבריה באופן שאסור לייעד:**
  - באופן שתופס קידושין (איסור לאו) - אפשר למכור.
  - באופן שלא תופס קידושין (איסור כרת):
    - לת"ק ולרבי מאיר:
    - באופן ש'אין צד יעוד' (כגון שהאב מוכר לבנו שלא יכול לייעד לא לעצמו ולא לבנו) - אי אפשר למכור.
    - באופן ש'יש צד יעוד' (כגון שהאב מוכר לאביו שלא יכול לייעד לעצמו ויכול לייעד לבנו) - לברייתא הראשונה אי אפשר למכור, לברייתא השנייה אפשר למכור.
    - לרבי אליעזר - אפשר למכור^ל.

דף כ

- ◆ **יציאת עבד עברי בראשי אברים** - אינו יוצא^א.
- ◆ **באיזה אופן האדון יכול למסור לעבדו שפחה כנענית** - לת"ק בכל אופן, לרבי אליעזר רק באופן שיש לעבד אשה ובנים^ל.
- ◆ **דיני גרעון כסף:**
  - נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים - מחשבים את הגרעון כסף לפי מנה דכתיב 'אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו' ודורשים שאם התרבה כספו מחשבים לפי כסף מקנתו.
  - נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה - מחשבים את הגרעון כסף לפי מנה דכתיב 'ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היובל וחשב לו כפי שניו ישיב את גאלתו' ודורשים שאם התמעט כספו משלם לפי הכסף בשעת הפדיון.

הערות

- ל הגמ' מבארת שרבי אליעזר סובר שלומדים שאדם יכול למכור באופן שתופס קידושין דכתיב 'אם רעה בעיני אדוניה' ודורשים 'רעה בנישואיה' כלומר שאסור לקדש ותופס קידושין, וכן לומדים שאדם יכול למכור באופן שלא תופס קידושין דכתיב 'לאמה' ודורשים שיכול למכור לאמה בלבד. ות"ק סובר שדורשים שאדם יכול למכור באופן שתופס קידושין דכתיב 'לאמה', ולא דורשים את הפסוק 'אם רעה בעיני אדוניה' לדרשה זו. ורבי מאיר סובר שדורשים שאדם יכול למכור באופן שתופס קידושין דכתיב 'אם רעה בעיני אדוניה', ולא דורשים את הפסוק 'לאמה' לדרשה זו אלא לדרשה שבאופן שהאב התנה שלא יוכל האדון לייעד חל המכירה (וכדלעיל בסמוך).
- לא הגמ' מבארת שלפי רבי אליעזר המקור שעבד עברי לא יוצא בראשי אברים כמו עבד כנעני דכתיב 'לא תצא כצאת עבדים', אמנם ת"ק סובר שלא מספיק פסוק זה כיון שהיה אפשר לבאר שכוונת הפסוק שיוצא בראשי אברים ומקבל את דמי העין, ולכן צריך לכך פסוק נוסף 'אם בגפו יבוא בגפו יצא' ודורשים בגופו נכנס בגופו יצא כלומר שלא יוצא בראשי אברים.
- לב הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר שהאדון יכול למסור לעבדו שפחה כנענית רק באופן שיש לעבד אשה ובנים, דכתיב 'אם בגפו יבוא בגפו יצא' ודורשים יחידי נכנס יחידי כלומר שבאופן שאין לעבד אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אמנם ת"ק שדורש את הפסוק לדרשה אחרת [וכפי שהובא בהערה הקודמת] סובר שיכול למסור לעבד שפחה כנענית בכל אופן.

◆ דיני העבד בזמן העבדות - אסור לאדון לאכול ולשתות ולישון בצורה יותר טובה מהעבד דכתיב 'כי טוב לו עמך' ודורשים 'כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, ומימלא באופן שיש לאדון כרית אחת צריך לתת אותה לעבד.

◆ דין 'לווה וגואל' ודין 'גואל לחצאים':

- מוכר שדה אחוזה - לא לווה וגואל ולא גואל לחצאים^ל.
- מקדיש שדה אחוזה - לווה וגואל וגואל לחצאים^ל.
- עבד עברי שנמכר לעכו"ם - לא לווה וגואל ולא גואל לחצאים^ל.
- מוכר בית בבתי ערי חומה - לרבנן לא לווה וגואל ולא גואל לחצאים, לרבי שמעון לווה וגואל וגואל לחצאים^ל.

הערות

לג רש"י מבאר שהמקור מוכר שדה אחוזה לא לווה וגואל דכתיב 'ואיש כי לא יהיה לו גואל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו' ודורשים ולא לווה וגואל, וכן דורשים 'כדי גאלתו' ולא גואל לחצאים.

לד הגמ' מבארת שהמקור שמקדיש שדה אחוזה לווה וגואל וגואל לחצאים דכתיב 'ואם גאל יגאל' ודורשים מלמד שלווה וגואל וגואל לחצאים.

לה הגמ' מבארת שהמקור שעבד עברי שנמכר לעכו"ם לא גואל לחצאים דכתיב 'ונגאל' ודורשים כולו ולא חציו, ורש"י מבאר שהמקור שלא לווה וגואל דכתיב 'או השיגה ידו' ודורשים ולא לווה וגואל.

לו הגמ' מבארת שהמקור של רבנן שמוכר בית בבתי ערי חומה לא לווה וגואל ולא גואל לחצאים הוא שדורשים 'גאלתו גאלתו' משדה אחוזה, והמקור של רבי שמעון שמוכר בית בבתי ערי חומה לווה וגואל וגואל לחצאים הוא משום שרבי שמעון 'דורש טעמא דקרא', שהסיבה שמוכר שדה אחוזה לא לווה וגואל ולא גואל לחצאים משום שיפה כוחו שחוזר בייבול, והסיבה שמקדיש שדה אחוזה לווה וגואל וגואל לחצאים משום שהורע כוחו שלא יוצא בייבול, ולפי"ז מוכר בית בבתי ערי חומה שהורע כוחו שלאחר שנה אינו יכול לפדות לווה וגואל וגואל לחצאים.